

Тімець О.В.

Уманський державний педагогічний університет імені Павла

Тичини

Пошуково-дослідна діяльність майбутніх вчителів географії – якісний показник їх компетентності

Дослідник професійної освіти педагогічних спеціальностей В.Сластьонін охарактеризував призначення вищої професійної освіти як „підготовку висококваліфікованих спеціалістів, здатних не лише вирішувати достатньо складні задачі, але і висувати проблеми і знаходити їх принципово нові рішення. Більш високий рівень задач спеціалістів з вищою освітою створює необхідність для більш високого рівня теоретичної обґрунтованості і історизму (розвиток теорії предмету), ознайомлення з сучасним станом наукових досліджень і наукових проблем, з прогнозами розвитку предметної галузі знань”[1, с.21].

Аналіз розвитку вузівської освіти на різних історичних етапах дозволяє констатувати, що на сьогоднішній день вона переходить на більш високий рівень, що забезпечує високоякісну професійну підготовку вчителів. Цей процес здійснюється за рахунок прискорення їх орієнтації в інформаційних потоках, світових подіях та сфері своєї професійної діяльності, через дослідну діяльність студентства. Саме пошуково-дослідна діяльність є орієнтиром в життєвому самовизначенні майбутнього вчителя, самодіагностиці, розвитку особистого досвіду й педагогічної майстерності. Отже, пошуково-дослідний компонент професійної діяльності майбутнього вчителя у системі навчання у ВНЗ відображає завдання сучасного етапу її реформування, розширює науковий світогляд, формує навички

наукового дослідження, вивчення і впровадження передового педагогічного досвіду.

Мета організації пошуково-дослідної діяльності студентів – надавати максимальну можливість для розвитку особистісних і професійних якостей, творчої індивідуальності майбутнього фахівця. Активізація пошуково-дослідної діяльності студентів в їхній навчально-пізнавальній діяльності протягом навчання, ефективне управління цією діяльністю, її методичне, організаційне і психологічне забезпечення сприяють розвитку соціально-професійної зрілості й визначають спрямованість та ефективність творчої діяльності вчителя географії.

Формуванню дослідницьких умінь у студентів присвячені роботи А.Баєва, Л.Брільова, В.Гасимова, Д.Зербіно, А.Леонтовича, Н.Логінової. Це ж питання розглядають у своїх роботах українські науковці О.Глузман, Н.Обухова, В.Кремінь, Т.Кошманова, М.Лещенко, В.Піліпівський, Л.Пуховська, Л.Смалько та зарубіжні – Г.Бартон, К.Ведерілл, Д.Галхаун, Х.Гарднер, П.Джарвіс, Д.Жело, Дж.Крейс, Ф.Крос, К.Мінні, Х.Томас, П.Хадсон та ін.

Українське суспільство прийшло до розуміння, що освітні перетворення в межах Болонського процесу потребують вдосконалення якості професійної підготовки вчителів вже у дворівневій системі освіти (бакалавр і магістр), де одним з основних пріоритетів є формування їх готовності до пошуково-дослідної діяльності, яка забезпечує не лише якісне написання наукових робіт, а подальший розвиток професійної компетентності вчителя. Це може проявлятися у створенні вчителями нових проектів, моделей, напрямів діяльності, інноваційних технологій, елементів педагогічного досвіду.

Ми погоджуємося з висновками науковців (В.Загв'язінський, І.Зверєва, І.Алексєєнко, Н.Гарашина, Р.Куліченко, Т.Дьячек, А.Подд'яков та ін.) про те, що діяльність вчителя на різних рівнях за змістовим і технологічними компонентами носить пошуково-дослідний характер й пов'язана з поведінкою дослідника як універсальною характеристикою людської діяльності. За своєю суттю ця діяльність не може бути рецептурною, оскільки кожна педагогічна ситуація ставить перед вчителем нові питання, які вимагають свого вирішення. Тому в своїй основі педагогічна діяльність містить елемент пошуку оптимальний для конкретної ситуації варіантів її вирішення, тобто вона є неперервним дослідницьким процесом в якому виокремлюють пізнавальну спрямованість, активне ставлення до світу, через яке відбувається процес саморозвитку.

Досліджуючи роль і значення пошуково-дослідної діяльності у процесі професійної підготовки вчителів-географів, нами було взято за основу визначення сучасної педагогічної енциклопедії, де вказується на те, що „Пошуковий метод – один з активних методів навчання, який полягає в тому, що виклад навчального матеріалу подається як проблема, що вимагає від тих хто навчається самостійного вирішення, або „відкриття”, яке необхідно зробити їм самим. Він забезпечує їх залучення в процес самостійного набуття знань, збору і дослідження інформації”[2, с. 444]. Саме до цієї групи ми відносимо нові науково-дослідні проекти, моделі географічного бачення світу, сучасні напрями діяльності, інноваційні технології, застосування передового педагогічного і власного досвіду. Пошуково-дослідна діяльність студентів визначається такою структурою: мотив – сукупність соціально обумовлених та особистісних потреб, що спрямовані на предмет дослідження; мета – здобуття об'єктивно

нового знання про реальність і формування засобів дій з опанування цими знаннями; об'єкт – відокремлений для вивчення фрагмент матеріальної або духовної дійсності; предмет – сукупність якостей об'єкта, що вивчається; процес – послідовність дій, що відбуваються відповідно логіки наукового дослідження; продукт – об'єктивно нове знання про дійсність.

Як свідчить аналіз праць (О.Дубасенюк, А.Лігоцький, В.Кремень, Н.Ничкало, Л.Пуховська, С.Сисоєва та ін.) навчальний процес у вищій школі все більше орієнтується на самостійний пошук студентами нових знань, нових пізнавальних орієнтирів високого рівня складності; все більшого розвитку набуває дослідна діяльність студентів і творчий процес розв'язання ними пошуково-дослідних і науково-навчальних завдань. Тобто процес навчального дослідження стає визначальним у побудові навчання. Дослідна діяльність сприяє формуванню у студентів навичок творчого ставлення до професійної діяльності, допомагає підходити до вирішення будь-якої проблеми з позицій компетентнісного підходу, усвідомленню складності педагогічного процесу; є базовою структурою у процесі становлення і розвитку компетентності вчителів; вона сприяє втіленню принципів і методів пошукового підходу до їх діяльності, розвитку у них навичок побудови науково-дослідних гіпотез, проектів, моделей власної діяльності. Н.В.Рогальська формами дослідної роботи зі студентською молоддю вважає: участь у засіданнях наукових гуртків, проблемних груп; вивчення передового педагогічного досвіду на базі шкіл; організацію та проведення науково-практичних студентських конференцій; спільно з викладачами участь у розробці держбюджетних тем, різноманітних наукових проектів, грантів тощо[1, с.4].

Обов'язковою формою дослідної роботи студентів з вивчення актуальних питань виховання і навчання є курсові і дипломні роботи, під час виконання яких студенти вчаться основам постійного пошуку, самовдосконалення дослідницьких умінь, підвищують свій інтелектуальний потенціал, осягають науковий підхід до організації навчально-виховного процесу та методику й уміння репрезентації результатів.

Отже, дослідна діяльність – важливий засіб професійної підготовки майбутніх учителів географії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Педагогика профессионального образования: Учебн. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Е.П.Белозерцев, А.Д.Гонеев, А.Г.Пашков и др.; Под ред. В.А.Сластенина. – 2-е изд., стер. – М.: Издательский центр «Академия», 2006. – 368с.
2. Рапацевич Е.С. Педагогіка: Большая современная энциклопедия / Сост. Е.С.Рапацевич – Мн.: «Соврем. слово», 2005. – 720с.
3. Рогальська Н.В. Педагогічний супровід наукової діяльності студента. Посібник. – Умань: РВЦ „Софія”, 2007. – 102с.